

Henrik Bernhard "Hinke" Bergegren: Kärlek utan barn

Talare

Henrik Bernhard "Hinke"
Bergegren
Författare, skribent, agitator

Datum

7 april 1910

Plats

Stockholm

Mina damer! Att frågan om försiktighetsmått för att under vissa förhållanden motverka barnsättande i världen, att denna fråga är av den allra största vikt och betydelse, därom erinras man, tycker jag, snart sagt dagligen. Gång efter annan läser vi bland tidningsnotiserna rubriken: Barnamord. Än har det skett här i det »det osedliga» Stockholm, än ute det på »det oskyldiga landet», än i en stilla, fridfull småstad. De sista tre dagarna har jag läst om tre unga mödrar som dödat sina barn, det blir ett fall om dagen. Dock bli vi så förhårdade, så vi kanske inte reflektera vidare däröver. Men tänk vad hon måste ha lidit! I många tunga månader har det stått så klart för henne, att övergiven, ensam som hon är, finns inga utsikter för att hon skall kunna skaffa den väntade mat och vård och allt som en mänsklig liten varelse kräver, ingenting har hon att bjuda, sorgen kväver hennes känslor, fruktan tvingar till det dåd, hon själv inte fattar. Jag vill t. ex. minna om det förfärande mål som nyligen handlades vid Frösåkers häradsrätt: en tjänsteflicka som stod åtalad för dråp på sitt 10 månader gamla barn. Föräldralös kom hon ut i det hårda livet, fick tjänst hos en bonde som förförde henne och - körde bort henne då hon blev med barn. Den svåraste tiden fick hon vistas hos sin bror, som är hemmansägare; men i vredesmod visade också han henne bort en mörk vinterkväll, henne och hennes späda barn. För att få fadern att bidra till den lillas underhåll blev hon nödd att ta instämman honom, sin förre husbonde, till vintertinget. Han nekade... Så skedde det i förtvivlan. Och svensk kristlig rättvisa dömde henne till sex års straffarbete. Men bonden – han blir kanske vid nästa val inröstad i riksdagen, där han är med om att stifta strängare lagar för barnamörderskor! Det är en outplånlig skam för oss män, att så många av oss nekar till faderskapet. Att vid rådhusrätten här så väl som vid andra städers rådhusrätt och vid häradsrätter gång på gång sådana skändliga mål ska förekomma. Han står där så trygg och nekar. Visst har han känt henne, men ingenting vidare. Inför domstolen och åhörarna brännmärkes hon som lögnerska. Men han tvetalar sig, domaren ansätter honom, han söker

vrida sig undan, det lyckas inte riktigt, och så blir han ålagd värjemålsed, – hellre bekänner han. Är han fackföreningsmedlem och har stulit lite, då vilja kamraterna knappast kännas vid honom; men att han nekat till faderskapet, det bryr sig ingen om. Och då är ju det något vida skamligare och brottsligare! Om fackföreningarna inte inse detta, så måste de vakna, organiserade arbeterskorna lära dem det. Lära dem, att en sådan usling skall stämplas minst lika hårt som någonsin en strejkbrytare. Jag förstår väl, att det för många unga arbetare kan vara nästan otänkbart svårt att bistå med pengar; han borde dock ha så mycket hjälpa, att han ej lämnade henne allena i denna hårda tid, utan åtminstone stod vid hennes sida, tröstade henne, uppmuntrade henne med all hjärtlig vänlighet, som hon då mer än någonsin är så i behov av, den långa väntans orostid. Istället lämnar han henne ensam just då, och nekar mot bättre vetande till faderskapet såsom det bekvämaste för honom. Det är som han inte skulle vilja förstå, att han är lika mycket far till barnet som hon är mor. Det ser nästan så ut. Tänk vidare på alla fattiga, utslitna hustrur, som med fasa erfara, att ännu en liten skall till världen, trötta henne med slitande nattvak, hon som förut närapå faller ihop av trötthet efter dagens slit. En ny liten, som skall leva på hennes svaga kropp, och sedan gör det förut knappa brödet så mycket knappare, dela med syskonen av smulorna i nöden och i fattigdomen! Eller låt mig förtälja ett fall, som en olycklig mor, nu väntande sitt tredje barn, meddelat mig. Före storstrejken hade han, hennes man arbete. Som andra proletärer ej stort att leva av, men det gick ju, trots de hade två småtingar. Efter storstrejken fick han inte tillbaka sin plats och har ej fått annan plats eller arbete. Alldeles utblottade stå de. Utan tak över huvudet ens. Hon tänker nu bara på att om möjligt få sina små in någonstans, för att själv inamma sitt tredje, väntade barn på barnhuset. Härtill kommer så, att han, mannen, i somras också var otrogen, så att även hon, den andra, skall nu ha ett barn. Och så heter det, att de äro i välsignat tillstånd, dessa båda kvinnor som ej önska sig dessa barn, utan som hälsa dem med tårar och förskräckelse! Två till förtvivlan olyckliga kvinnor och – två små varelser, födda i olycka, i fattigdom och kanske med ett enda arv: ett liv i förbannelse. Den, som inför allt detta ej inser, att den fråga jag här vill behandla, är nödvändig att tala om, den vill inte förstå, vill inte röra vid saken, därför att gamla fördomar bjuda att låta det vara som är. Just i följd av dessa olyckliga fördomar är det så hämmande svårt att tala i ämnet, åtminstone om man vill tala klart och tydligt och populärt, så att det skall allvarligt förstås även av dem, som ej närmare tänkt över saken. Som bekant ropas det strax på råhet, helst som allt, vad till det könsliga livet hör, så ofta och gärna stämplas så som råhet, och uppfattningarna på detta område äro så rasande enfaldiga och vänstervridna. Beträffande råhet kan jag inte undgå

att citera mig själv. I mitt föredrag om Strindberg uppehåller jag mig nämligen något vid beskyllningarna mot den store författaren, beskyllningarna för råhet. Och jag söker visa, att råhet är ett begrepp som tydes så olika i olika samhällsskikt, olika hos arbetare och överklass. Och vem har rätt? Jag antar, att jag i sällskap med fyra unga arbeterskor besöker den gentila hästutställningen på Djurgården. Där är kung och prinsar och prinsessor – bara »fint» folk. Och vi, de fyra arbeterskorna och jag, tränger oss bland andra in i Cirkusstallet, där mitt i gången en förtjusande dam uppvaktas av en skock officerare. Just när vi går förbi, höra vi henne på skånska säga till en av dem: »Hör nu löjtnanten, vad är det för hingst som betäckt Diana?» Mina stackars arbeterskor rodna ända ned i nackgropen. De kunna inte förstå att en flicka, som fått uppfostran, kan vara så rå! Hon däremot vet inte av att det är något rått, och jag tycker hon har så innerligen rätt, att tala naturligt om naturliga ting. Ett annat exempel. Då jag en gång var nere i Köpenhamn, hade jag fått löfte om en teaterbiljett, den skulle tillställas mig på hotellet, men ingen biljett syntes till. Först på aftonen mottog jag ett konvolut med två biljetter. Det var just teaterdags, jag har inte så många bekanta i Köpenhamn att jag i en hast kunde tänka något sällskap, utan gjort mig iordning att gå allena. På vägen träffar jag emellertid en kamrat, en svensk arbetare, som jag frågar om han hade lust att gå med. Ja, det hade han ingenting emot. Vi följdes alltså, och slog oss belättna ned på våra platser. I detsamma inkom i en avantscen ett sällskap herrar och damer. Herrarna i frack och vit halsduk, damerna eleganta, djupt urringade. Min kamrat knuffar mig i sidan och viskar: »Det är förstås så'na där damer?» »Ja visst», svarade jag, »det är alldeles säkert vad man kallar mycket fina damer.» Det ville han omöjligt tro. Det kunde inte vara annat än så'na damer, då de vi sade sina nakna bröst så där ogenerat inför all världen. Jag berättade honom att det var vanligt på fina baler. Han fann det äckligt, ofint och rått. Och som han skulle säkerligen arbetare och arbeterskor i allmänhet döma, ty så bundna av sin konvenans äro de. De till högtiddags djupt barhalsade damerna åter anse sig fina och rynka på näsan då de på gatan få höra ett par arbetarflickor begagna något bångord, och de voja sig över underklassens stora råhet. Så beskylla de varann för råhet, därför att de i skilda klasser ha olika vanor, olika begrepp, olika talesätt. Borde inte alla likväl kunna enas om, att det åtminstone ej kan vara rått att skriva eller tala allvarligt i eller om en naturlig sak, även om det skrivs eller talas rent ut! Hur vanvettig uppfattningen om det könsliga livet är, framgår kanske bäst därav att samlaget såväl som havandeskapet betecknas som något orent. Visst är det bättre ställt nu, i våra dagar, men nog sitter mycket av gammalfördom ännu kvar. I sjätte århundradet frågade ärkebiskop Augustinus påven om en man, som varit när

sin hustru kunde få beträda kyrkan eller gå till nattvarden, och påven svarade, att mannen måste först rena sig genom tvagning, ty äktenskapligt umgänge kan inte ske utan vällust, och vällust utan synd är omöjlig. Vi ha ej rätt skratta däråt, utan böra istället komma ihåg, att det är alls ej så länge sedan, att hos oss en kvinna, gift eller ogift, som fött ett barn, betraktades som oren och måste först kyrktagas innan hon fick sätta sin fot i templet. Naturligtvis sitter som sagt sådan dum uppfattning om naturliga ting länge kvar i de förbannade hjärnorna. Därför är det också så stora svårigheter som uppresa sig, då man vill tala om dithörande saker, tala allvarligt i ett ämne som för stora massor blott blivit ett ämne för skämt eller en råhet. Och likvisst är det av sådan betydelse att det talas därom; särskilt om – kärlek utan barn. Så många olyckliga mödrar ropa på hjälp, så många små barn förbanna och ha rätt att förbanna sitt upphov: sina föräldrar. Förebrå mig således ej för att jag talar tydligt ut, det är blott för att inte bli missförstådd. Jag vill ej, att det skall hända mig, att när ni går härifrån, ni ska säga: Vad menade han? Hur skall det gå till? Ty hur det skall gå till, är just en av de punkter, som jag här vill belysa. Men dessförinnan ännu några ord om den befängda uppfattningen av vad till könslivet hör, samt några ord om den skillnad som gjorts mellan mannens och kvinnans förhållande och ställning till kärleken och den könsliga driften. Männen, de som ha bestämt och som bestämma här i världen, de ha snart sagt på alla områden förstått att göra det till sin fördel, det har ni nog alla märkt. I fråga om kärleken ha de sålunda ställt upp en moral, som är rasande behändig – för dem. Ni känner alla den höga moralen: kvinnan skall vara kysk och som gift trogen. Mannen skall också försöka vara trogen, men på sin kyskhet behöver han ej hålla så strängt, ja, han kan det inte helt simpelt, ty hans könsdrift är så stark, sägs det. Lika finurligt som bekvämt. Men hur hårresande orättvist! Kvinnan skall så hårt dömas, medan den andra parten går alldeles fri. Dock har en ändring härutinnan börjat göra sig gällande, varpå jag är i tillfälle att kunna anföra ett rätt talande bevis ur livet. Då jag för några vintrar sedan var uppe i Dalarna ock höll föredrag, bodde jag hos en bonde. På aftonen var moran inne i mitt rum och gjorde eld, då jag utifrån vägen hörde några glada toner av ett handklaver. »Va' falls !», vände jag mig till gamlamor, »är ungdomen ute och musicerar nu mitt i vintern?» »Ja-a då», kom det borta från spiselvrån. »Är det både gossar och flickor?» »Ja-a då.» »Händer det också nå'n — olycka ibland?» »Ja-a då.» »Nå, vad säger ni då?» sporde jag till sist. Hon reste sig upp och svarade: »Hade det varit i min ungdom, hade man skämts ögon ur sig, nu är det som det skulle så vara.» Bravo, tänkte jag, vi gå i alla fall framåt! Eftersom det fordras man och kvinna i ett sådant förhållande, säger väl förnuftet, att endera skall ingen ha den

där rätten och båda dömas, eller också ingen dömas. Vilketdera låter jag i detta föredrag vara oavgjort, enär det nu inte är min avsikt att göra någon propaganda varken för fri kärlek eller för heligt äktenskap. Jag blott konstaterar faktum: att männen uppfört en dubbelmoral, som allmänna meningen accepterat. Hur har det kunnat gå till? Jo, man har som sagt försäkrat, att mannen har starkare könsdrift än kvinnan. Är detta nu också sant? Antagligen är det sant, att kvinnor i allmänhet skola, om de tillfrågas, gallskria att de ha ingen könsdrift alls. Ty det är så himmelskt ärbart och sedligt och moraliskt och kvinnligt att säga så. För en riktig kvinna skall detta vara en sak, om hon inte alls förstår. Det är finast! Att hon skulle våga säga, att hon har könsdrift – det vore rått. Men hur upp- och nedvänt är inte detta? Det är hyckleri, och vad värre är, det är dumhet. Och männen ha i sanning ockrat på den. Se! ropa de, det är skillnad på mannens och kvinnans förhållande i parningen. Han är en person med starka känslor, hon – en död apparat. Tydligast har den norske författaren Alexander Kielland uttryckt detta, då han i ett brev skriver: »Man måste – synes det mig – vara alldeles ovetande om hanarnas väsen i naturen, då man vill likställa driften hos könen. Det förekommer mig, att t.o.m ett barn måste kunna förstå, att det är mer drift och fart i ett brev än i en brevlåda.» Han talar således om brevet som ett levande väsen, lådan är en död apparat, – och det är kvinnan även, menar han. O nej, det är så falskt, så skändligt falskt! Hon är en levande varelse, full av känsla, av livsglädje, av drömmar och åtrå, ljuva aningar och stark njutning. Om hennes eller hans könsdrift är starkare, är omöjligt att avgöra. Jag är viss om att tusen kärliga män ha viskat till sin älskling: »Du kan inte vara så lycklig som jag», men jag är lika viss, att lika många tusen kvinnor tyst tänkt: »Om du visste, hur lycklig jag är.» Och sorgligt vore det annars. Det finns intet bevis för, att kvinnans könsdrift skulle vara mindre än mannens. Snarare torde man lätt kunna finna bevis som tala tydligt om motsatsen. trots den hårda domen samt fruktan för följderna ha så oändligt många kvinnor brutit, överträtt kyskhetsbudet, och bryta och överträda det, det måste då vara stor hängivenhet eller stark lidelse som drivit henne. Det tycks mig vara tydligt nog. För den skull är det en orättvisa utan gräns att fasthålla vid den gamla dubbelmoralen, att tillåta den ena parten vad för den andra är fördömligt. I dubbelmoralens hägn är det ock som dom avkunnats över den oskyldiga varelse, som fötts utom äktenskapet. De »oäkta» barnens öde är oftast vida grymmare än vi någonsin tro, det måste vi ropa ut så de höra det, de varmblodiga utan guldringar, de måste göras uppmärksamma på sin stora, oavvisliga plikt. Det är visserligen sant, att s.k. oäkta barn ej straffas, förföljas nu såsom förr i tiden, och att en storartad rörelse börjar göra sig gällande (särskilt i Tyskland) för att både den ogifta

modern och hennes barn skola skyddas, men detta är ej det viktigaste. Förslagen äro vackra och mänskliga, förslagen om moderskapsförsäkring m.m. dyl., liksom även ropen på mildare lagar för fosterfördrivning och barnamord. I finska lantlagen ha just i år en kvinnlig medlem, fru Pärssinen, motionerat om en lag som dömer barnamörderskan till högst 4 års, lägst 3 månaders fängelse och att domarna skola ta i betraktande om modern befunnit sig i nödtillstånd eller fattigdom. Detta är mycket vackert och mänskligt, men vackrare och mänskligare är dock, att ansvaret för barnet läggs på upphovet: fadern och modern. Vi ha ej rätt, att sådär lättsinnigt som nu sker, sätta en varelse i världen! Därom är det jag vill erinra. Och det gäller både gifta och ogifta. Slå upp i statistiken och ni skola rygga förskräckta tillbaka, då ni ser alla dessa siffror om barnadödligheten, både bland barn födda inom och utom äktenskapet. Hålla vi oss endast till vårt land, som i detta hänseende är tämligen lyckligt ställt, ska vi finna, att av 1.000 levande födda dö inom första levnadsåret mer än 100. Naturligtvis är antalet dödsfall större bland s.k. oäkta, större bland de fattiga än inom förmögnare familjer, större i städerna än på landet. Här i Stockholm dö inom första levnadsåret cirka 200 av 1.000 levande födda. Detta är i första levnadsåret. Och så stor är dödligheten även i andra, tredje, fjärde och femte åren, att en fjärdedel av barnen dö före 6 år. Vilken omsorg, vilket arbete har inte alldeles ändamålslost kastats bort? Hur många bekymmer och hur mycket lidande har ej onödigtvis krävts, hur mycket nöd skapats av den lille, som ändå gick bort. Så kommer härtill moderns stora sorg, att han, den lilla varelsen, som hon hunnit få så kär, att han är borta, borta för alltid. Jag säger alltså, att det är gott och väl att man vill hjälpa ogifta mödrar; men bättre och riktigare är att uppfostra dem till att inte bli mödrar, särskilt under följande omständigheter: Då de ej ha råd; då de äro sjukliga, så att deras hälsa skulle skadas av barnafödelsen; då de äro behäftade med sjukdom eller farliga anlag, som kunna gå i arv. (Naturligtvis gäller precis detsamma de gifta.) Ärftligheten spelar en vida större roll än många tro. Den nya ärftlighetsteorien, som daterar sig från mitten av förra århundradet och uppträdde i förbindelse med hela läran om den naturliga utvecklingen, kan måhända ha sina stora brister, men materialet växer och blir rikare, och därmed teorin grundad på bredare, tillförlitligare basis. Beträffande våra husdjur iakttages som bekant ärftlighetslagen med mycken omsorg. Man läse blott de tämligen vidlyftiga beskrivningar som finnas på hur springbaggar, som utväljas till avel, skola vara beskaffade, eller vilka sogrisar som ska väljas till modersuggor. Då det gäller våra kossor, ston, suggor, ja, även höns, är det av mycken stor vikt att tänka på avkomman. Däremot sakna vi människor själva alldeles ansvar inför – vår avkomma. Inte ens så mycket ansvar, att vi dra

oss för att sätta barn i världen fast vi ge dem syfilis i arv, ge dem tuberkulos i arv, eller ge dem i arv disposition för dessa sjukdomar, ge dem dryckenskapsbegär i arv, ge dem en svag stackars kropp i arv, – inte ansvar, är det inte förlåtligt, upprörande! och är det inte på tid, att förståndiga människor börja använda sitt förnuft också beträffande kärleken, dess stora allvar, dess nöjen och följor. Dess följor – ja, statistiken är det åter, som, kallt förebrående, pekar på sina siffror, badande i förbannelser och blod. I en berättelse till franska regeringen heter det, att av 1,000 av varje kön, som voro internerade på sinnessjukhusen, hade 264 män och 268 kvinnor ärvt sjukdomen. Maudsley fann, att de ärftliga fallen utgjorde omkring en tredjedel. Ja, nyare erfarenheter och iakttagelser ha visat – skriver prof. Büchner – att dessa sorgliga anlag till sinnesförvirring i en synnerligt hög grad, och antagligen högre grad än andra sjukdomsanlag visar benägenhet att fortplanta sig från föräldrar eller far- och morföräldrar på barnen. Doktor Merten säger, att vi så som säkert kunna anta, att minst en tredjedel av alla fall av sinnessjukdom är att föra på ärftlighetens konto, och att svagsinnet oftare fortplantar sig från modern än från fadern. Rabot anför i sitt stora arbete *L'herédité* (Ärftligheten) och hospitalsläkaren Esquirol har bevisat att hälften av alla sinnessjukdomar äro ärvda. Och det nästan demoniska och hemska i all ärftlighet är ju, att sjukdomarna eller anlagen kunna hoppa över en generation för att åter dyka fram i det därpå följande. T.ex. – i det så mycket omtalade fallet, då en sinnessjuk far hade flera söner, alla dock friska och välbegåvade; de beklädde med erkännande höga värv, men dessa söners barn blevo alla vid 20 år ungefär i högre eller mindre grad vansinniga. Lucas, Aubanel, Thoré m.fl., anför liknande fall, då sinnessjukdomen ej nedärvt på barnen, utan på barnbarnen. Och det är ju gott och väl att de stora vetenskapsmännen vet detta, men måste inte denna kunskap även ut bland den stora allmänheten? Jo, så länge den står okunnig, blir det heller ingen förändring. Vetenskapsmännen må konstatera hur många fall som helst, statistikens siffror må grina hur hemskt som helst, folket parar sig och har intet sådant ansvar för sina barn, ty folket vet ingenting. Vems är skulden? Doktorsvisdomen, vetenskapshögfärden jämte fegheten för att stöta, ha kanske ej så liten skuld. Men – vad tjänar det till att tala om skuld? Det hjälper ju inte saken. Låt oss istället därför fortsätta. Naturligtvis äro inte alla sjukdomar eller anlag för dem ärftliga i samma höga grad, och statistiken om deras hereditära (ärftliga) fortplantning är nog ännu osäker. Men en hel rad av sjukdomar – eller anlagen därför) kan dock nämnas, om vilkas ärftlighet det ej finns något tvivel. T.ex. reumatism. Doktorerna Ahomel och Patouillet funno bland 165 fall 81 ärftliga. Vidare skrovler, syfilis och tuberkulos. Pågående

tuberkulos hindrar ej folk från att gifta sig och föda barn eller att utom äktenskapet skänka världen en ny medborgare med sjukdomsfröet så att säga i blodet. Ibland är det tanklöshet, ibland okunnighet. Ibland ett misstag, d.v.s. att de »gjort allt», såsom de själva säga, »fast det finns ju inget säkert medel», tilläggande, men det vill jag visa är falskt. Så länge har jag emellertid ej ens nu i mitt föredrag hunnit, utan måste fortsätta med ärftligheten ännu några minuter. Ärftlighetens makt är betydligt större på det andliga området än på det kroppsliga. Detta torde mina ärade åhörare redan ha anslutit sig till, då jag påminde om att bland alla mänskliga sjukdomar just sinnessjukdom visar starkaste och avgjordaste benägenhet för att gå i arv. Det är, såsom någon har sagt, ett så fint organ, denna mänskliga hjärna, så mottaglig för intryck och mäktig icke endast att behålla dem utan ock att genom arv fortplanta dem. Vanor och ovanor, drifter, anlag, o.s.v., äro lika överförbara genom arv som känslor och lidelser, temperament och karaktär, intelligens och – böjelser för alla möjliga dygder och laster. Alla ha vi uppmärksammat detta. Darwin berättar, att hans far haft en vän, som dog, efterlämnade hustru och en ett år gammal son. Många, många år senare såg Darwins far denne sina väns son, han var nu stora karl'n, och strax stod det för den gamle Darwin som om hans gamla vän stigit upp ur graven med alla sina egendomliga manér och vanor. Girou meddelar om en man, som hade den besynnerliga vanan, att då han sov ligga på rygg med högre benet korsat över det vänstra. En hans dotter visade samma vana nästan redan från födelsen och bibehöll den trots försök gjorts att kurera henne därifrån. När i sådana, om jag så må säga, obetydligheter ärftlighetslagen gör sig gällande, bör envar förstå vilken roll den spelar, då det t.ex. rör våra begär och lidelser. Alla av er, som äro absolutister och med i någon nykterhetsorden, ha hört om dryckenskapsbegärets ärftlighet. Så räknade dr Dodge bland 379 på en asyl i staten New York befintliga drinkare ej mindre än 180, som hade ärvt dryckenskapsbegäret från sina föräldrar. Således nära halva antalet. Dr Morel berättar om en familj i Vogeserna, att farfarsfar var alkoholist och dog av sina excesser; farfadern var likaledes alkoholist och dog i vansinne; fadern var nykter men led av hypokondri; sonen var idiot. Om jag skulle fråga en drinkare om han vill ha en son, som är drinkare, skulle han säkert svara nej. Han bör då inte heller sätta något barn i världen. Men föräldrar med dryckenskapsbegär kunna även få barn, som i arv få svag karaktär. Någon statistik från våra fångelser kan man ej få i det hänseendet, men väl från Tyskland. Föräldrarna till fångarna i sachsiska fångelserna, voro hem fallna åt dryckenskapsbegär i 10 ½ procent av alla fall, i Baden 19 proc., i Preussen i 22 proc., i Bajern i 34 proc., enligt den officiella tyska statistiken. Även den s.k. brottslingensdriften beror alltså på ärftliga anlag.

I de amerikanska tidningarna stod det den 3 okt. 1879 långa spalter om ett mål, i vilket en viss Elias Philips var huvudpersonen. Det visade sig, att denna Philips tillhörde en familj, i vilken brott var ärvligt. Hans farfar, en notorisk brottsling, som det heter, befann sig i en tid, samtidigt med sina sju söner i fängelse, och se'n ett århundrade kunde man påvisa att i olika generationer det varit brottslingar i familjen. Eller jag vill anföra den olyckliga familjen Crétiens förbrytarstamtavla, denna som det sägs ha utgjort grundstommen till eller åtminstone givit impulsen till Emile Zolas bekanta romancykel. Stamfadern, Jean Crétien, hade tre barn: Pierre, Thomas och Jean-Baptiste. Den förstnämnde, Pierre, hade en son Jean Francois, som blev dömd till livstids straffarbete för stöld och mord; den andra sonen Thomas hade två söner: Francois, dömd till straffarbete för mord; Martin, dömd till döden för mord; den tredje sonen Jean-Baptiste hade en son, som gifte sig med Marie Tanré (av en bekant mordbrännarfamilj), och de hade sju barn, av vilka fem dogo inom fängelsets murar, dömda för stöld, den sjätte sonen, Victor, satt i fängelse då dr Despine skrev stamtavlan; och det sjunde barnet, en dotter, hade en son, som dömdes till döden för mord och stöld. Jag vet väl att här kan göras den invändningen, att allt detta beror på dålig uppfostran, dåliga exempel, den förpestade miljö vari de uppväxt etc., och det är fullt riktigt, men det kan även vara och är alldeles säkert mången gång ett sorgligt arv – såsom t.ex. i följande fall. En av de rika familjerna Rotschild – det är nu länge sedan – var barnlös. De hade därför ofta talat om att »ta upp» en flicka, och då de på en resa sutto vid en station, väntande på tåget, hände att fruns uppmärksamhet fästes vid en liten unge, som tultade från den ena till den andre, och stannade allra längst hos fru Rotschild, där hon trakterades med sötsaker. Fru Rotschild yttrade nå got om den lilla till sin man, han tog reda på vem hon var, att hon hade blott fosterföräldrar som levde i stor nöd, och – så kom man överens, den lilla fattiga flickan avträdde mot kontant betalning, blev nu upptagen som Rotschilds barn, uppfostrades som en rik flicka, och visste själv inte annat än att hon var deras dotter. Så växte hon upp. I nitton, tjugo årsåldern var hon på en bal, där hon fick se en dam, som innan hon skulle ge sig ut i en dans, knäppte av sig sitt guldarmband och lade det ifrån sig i fönstret. Fröken Rotschild stoppade smycket på sig. Liknande upptäcktes flerfaldiga gånger. Föräldrarna anförtrodde sig till sin husläkare, som lyckades utforska, att flickans verkliga far satt på fängelse för stöld. Här kunde det ju ej gärna vara tal om förpestad miljö etc., det var tvärtom ett arv till brottslighet, som ej ens en god uppfostran kunnat utplåna. Slutligen vill jag ock minna om, att passionen för spel kan gå i arv. Så berättar de Gama Machado: »En av mina bekanta hade spelgalenskap

och tillbragte nätterna vid spelbordet; hon dog tämligen ung av lungсот; hennes äldsta son, som liknade henne fullständigt, var lika passionerad för spel och tillbringade likaledes sina nätter med att spela; han dog av lungсот, liksom modern, och vid ungefär samma ålder som hon; hans dotter, som liknade honom, ärvde samma spelpassion och dog, då hon var ung.» Om jag ej tröttade, skulle jag vid varje tillfälle ha kunnat anföra otaliga siffror och fall; den korta översikt jag gjort torde dock vara nog för att övertyga er om att de, som sätta barn i världen, måste tänka på och begrunda detta sitt ansvarsfulla steg på det allvarligaste, att de aldrig ha rätt att glömma det hemska, fruktansvärda gissel, varmed ärftlighetslagen hotar i så många, många fall. Och att följaktligen de, som kunna frukta det värsta för sina eventuella barn, hellre böra begagna försiktighetsmått än löpa risken. Jag betonar åter en gång för all tydlighets skull: att jag är viss, att kärleken till barnet kan vara något stort och ljuvt och allsmäktigt för föräldrarna – jag säger ej för modern ensamt såsom annars är så rasande modärnt; att kärleken till barnet kompletterar så ofta, ofta föräldrarnas kärlek varann; vidare att ogifta mödrar bör naturligtvis äga allt en moders skydd; att lagen mot t.ex. fosterfördrivning (om den skall finnas) bör vara förstående och mild; men jag betonar än kraftigare: att bättre än fosterfördrivningen ha de användandet av försiktighetsmedel varit; att under nuvarande förhållanden den ogifta kvinna, som ej har bröd och ej heller mod att trotsa, gör bättre och riktigare i att söka skydda sig för följden, än i gråt och jämmer sätta ett barn i det hårda, obarmhärtiga livet; att det följaktligen är nödvändigt, trängande nödvändigt att det talas högt om dessa medel att förebygga, ja, att den viktigaste av alla bifrågor i det stora könsproblemet är: försiktighetsmått.. försiktighetsmått.. försiktighetsmått...Hur mycket väsen göres ej i vanliga lyckliga fall av födelseakten? All omvårdnad om modern, intet störande, det är fäst, det är glädje, det är lycka och jubel! Men – den minst lika viktiga avelsakten, den hör till slumpens verk, ofta något man själv harmas över, ofta ett griseri i både äkta och oäkta säng. Att avla barn sådär på slump som nu sker, det är omänskligt. Det är min övertygelse – fast jag ej kan bevisa det – jag är, säger jag, fullt övertygad om, att föräldrarnas sinnesstämning i avelsstunden är av utomordentligt stor betydelse. Att en man och hustru, som levat i gräl och hat (så som inga andra än två gifta kunna det), flera dagar å rad, så halvt sonas eller samsas i bädden och av gammal simpel vana sjunka i varandras armar, en omfamning då just det skickelsedigra sker, – att då deras ännu retliga, ilskena eller svårmodiga sinnesstämning har inflytande på den avlade, tyckes mig så självklart. Redan den största bland alla intelligenta antar jorden fött, författaren till Kung Lear, låter bastarden Edmund yttra: Brännmärka oss Med ett

»bastard», »oäkting». Vi bastarder Som, när en hel natur sig njutning stjal Mer mærg och livskraft få, än den som åtgår Uti en vanlig, tråkig äkta säng Till skapande utav en hel skock narrar, Framalstrad mitt emellan sömn och vaka? Avlelsestunden må visst vara en yrselns stund, men en medveten, intelligent yrsel, en fäst i kärlek, en gemensam översvinnelig längtan, ett lyckligt hopp och tro på framtiden. Där det icke är jublande tack och strålande glädje kring den heta omfamningens läger, ock dock parningens befruktning sker, där begås stor synd och orätt mot en, som aldrig begärt att få bli till. Ständigt, överallt stöta vi sålunda på nödvändigheten av försiktighetsåtgärders tillgripande. Om deras vikt från befolkningsfrågans synpunkt sett har nog ni alla hört eller läst; tyvärr hinner jag ej här yttra mig vidare därom. Alldeles förbigå det viktiga faktum, att ju fattigare en befolkningsklass är, desto flera barn föder den, kan jag dock ej. I inledningen till en årgång av det danska tabellverket heter det: »I förhållande till befolkningen i sin helhet är antalet bara under ett år större inom de mörka, trångbodda gårdslägenheterna än inom de ljusa, åt gatan belägna, rymliga våningarna, eller med andra ord: ju mindre ljus, luftig och hälsosam en befolknings bostad är, desto flera barn födas till världen.» Det är en ohygglig sanning som vi alla känna, och denna sanning är det som gör, att det är av så mycket större behov att just till proletäerna, de mångfödande, ropa högt ett varningens ord, – och samtidigt skänka dem en rik tröst, d.v.s. så tydligt som möjligt, så lättbegripligt som möjligt och rakt på sak tala om de åtgärder som nyttjas eller föreslagits, deras säkerhet och betydelse. Invändningarna mot användandet av dessa sätt och medel äro: • dels att de strida mot Guds ord; • dels att de äro osedliga; • dels att de äro onaturliga; • och dels att de äro skadliga. Vad det sista beträffar så äro meningarna även bland våra läkare mycket delade, och för övrigt ha de, om man skall sätta tro till de högsedligas försäkningar att »sådana konster» äro okända här i Sverige, ju ingen praktik. Vi får gå till Frankrike, där sedan ett århundrade folket i alla samhällsklasser varit så förnuftiga att iakttaga strängaste försiktighet, och där läkarna följaktligen ha större erfarenhet, och då hör vi endast att de äro skadliga för – militarismen, som ej blir stark nog. De som invända, att s.k. gud har sagt: föröken eder, – med dem resonerar jag inte. De som påstå, att det är osedligt att använda sådan försiktighet, dem vill jag svara: att om de ha rätt, så måste de dock medge att det är vida osedligare och mer ansvarslöst att låta barnen, de oskyldiga, lida; och två av onda ting väljer man det minst onda. Och till dem, som tala om naturens ordning, ställer jag blott den motfrågan, om de ej veta att vi människor lyckligtvis så ofta göra oss till naturens herrar? Om blixten slår ned på Blasieholmen, låter vi den ej tutta på vårt vackra Nationalmuseum, utan vi ha

satt upp åskledare - som försiktighetsmått. Är det någon som har något att invända däremot? Onaturligt är det i alla fall. Några finnas till sist, som likställa sådana försiktighetsåtgärders begagnande med fosterfördrivning; men det är så enfaldigt, förty i ena fallet är det ju ett foster, som finns till, och som fördrives, i det andra finns ingenting, på sin höjd är det ett ägg som inte blir befruktat, men det är så många ägg som delar samma öde, att däröver behöva vi sannerligen inte göra oss några skruler. För att det inte skall inträffa någon befruktning, gäller det ju, att mannens säd och det mogna kvinnliga ägget ej komma i beröring. Hur det skall gå till är alltså den stora och kinkiga fråga jag nu skulle ha att övergå till, och jag inte kan komma med något som helst nytt för dem som förut läst i ämnet, min plikt därför, att jag så ofta hört om, att gång på gång, gång på gång misslyckas det, emedan de båda makarna eller de båda älskande stå okunniga och blott handlat efter löst part från lika okunniga vänner och bekanta. Naturligtvis ligger det alltid en viss erfarenhet bakom de goda råd som av dessa lämnas, men av enskilda fall får man ej sluta, enär kvinnorna äro så olika »mottagliga», och det gäller ett för alla så vitt möjligt säkert sätt eller medel. Mer än en gammal borgarfru i all dygd och ära, menar visserligen, att hon känner det rätta medlet, och det är - att passa tiden. Det stod i deras gamla läkarböcker, och de trodde. T.o.m. en katolsk pastor, Kappelman, har godkänt detta råd, att inskränka umgänget till en bestämd viss tid, i vilken han menade att intet havandeskap kan väntas. Han har, ovanligt för att vara präst, kommit så långt att erkänna, att en sådan inskränkning måste ske för sjuklighets och stor nöds skull, och han anser detta sätt vara det mesta moraliska. Men moralen är nu något mycket obestämt, och här fordras det något bestämt. Det är ej fråga om moral, utan om – säkerhet. Det är ju uppenbart, att om det för en sjuk eller utfattig kvinna gäller att inte få barn, kan det omöjligt bli tal om det eller det sättet är enligt gängse helighetskodex mest moraliskt, utan det kan blott vara fråga om det bästa medlet, det oskadligaste och säkraste. Rådet går ut på, att inskränka omfamningen till tiden räknad från fjorton dagar efter menstruationens början till fyra dagar före den nästföljande. Det är pastor Kappelmans råd, och många småborgarfruars i all tukt och ära. Bortsett från det förhållandet att vi människor ej ha någon brunsttid, – enligt mitt tycke är det dessutom något rent av omänskligt att låta kommendera sig så där av almanackan – bortsett härifrån så är detta medel dock ingalunda säkert. Det är ju riktigt, att det ägg, som vid månadsperioden lössläppes och som ej befruktats, har försvunnit antagligen säkert trettonde dagen efter periodens början, och att det således ej finns något moget ägg att befrukta; men som den manliga säden bibehåller sin livs- och befruktningskraft cirka en vecka, måste följaktligen

omfamningens tid upphöra minst en vecka före den nya menstruationens begynnelse. Som de lärdas åsikter i denna sak, om den säkraste tiden, äro ganska skilda, torde emellertid den som vill absolut säkerhet ej lita på det för de varmblodiga omöjliga: att passa tiden. Det kan misslyckas, och det är ju det, det inte får. Ett annat gammalt känt sätt är att mannen ej stannar kvar i omfamningen, utan sliter sig lös innan sädens utgjutelse sker; vilket sätt är, om han punktligt ger akt, betryggande nog, och från ekonomisk synpunkt det viktigaste att tala om för de fattiga. Likväl har däremot gjorts så många invändningar. Man säger, att mannens punktliga iakttagelse liknar en balansering på knivsudden. Vidare att kvinnan därvid lämnas just vid den tidpunkt, då hennes upphetsning stigit till sin höjd. Men detta är ett misstag, åtminstone om mannen ej blott egoistiskt tänker på sin egen fröjd och lycka utan även på hennes. Det är i grunden för besynnerligt, att man ännu ej lärt sig inse, att det är skillnad på ett par hundar, som para sig, och ett par människor. De senare följa dock ett blott en vild drift, utan det är ock en medveten glädje, en gemensam njutning i själva omfamningens stora lycka, - det är två intelligenta individer som fira kärlekens högtid, så att säga kappandes om att skänka varann glädje (eller åtminstone borde det vara så), och därför kräves det behärskning hos mannen, en behärskning, som också tänker på henne, en behärskning som alls ej minskar yrseln, men gör den intelligent, såsom jag förut djärvts uttrycka mig. Jag kan för den skull ej fatta invändningarna mot det försiktighetssätt, jag nu sist talat om. Visserligen vet jag, att det kan vara riskabelt, och hört om många »misstag», »olyckor» som hänt, men det har då berott på, att efter en omfamning följt en annan (något som jag tror alla läkare framhålla såsom skadligt), varvid ej från mannens sida iakttagits de försiktighetsmått som, utom påpassligheten, äro absolut nödvändiga: noggrann tvättning och att han kastat sitt vatten, så att ingen säd kan kvarbliva och i den andra omfamningen befrukta det mogna ägget. Angående detta sätt har jag med särskilt intresse samlat fall, och kan säga, att då det gällt en fint bildad man har det aldrig slagit fel, men för de dumma har det alltid misslyckats någon gång. Då det gällt en fint bildad man sade jag, ja, ty hela ansvaret vilar ju på mannen; hon, kvinnan, kan därvid intet göra. Detta kan naturligtvis vara en mycket, mycket stor fara. Mannen blir så lätt än mer härskare än han redan är. Hur många hustrur bäva inte vid omfamningen, för att han skall glömma sig? Hur många råa män njuta inte av hennes ångest och hota henne att stanna och då – då kan det hända! Samma reflexion kan delvis även göras beträffande användandet av kändång, fast kvinnan därvid ju dock kan utöva åtminstone någon kontroll. En kändång är ett elastiskt överdrag i form av en handskfinger, som drages över den manliga

lemmen, och vari så säden stannar. Mycket vanliga äro kautschuck-kåndånger; andra, förfärdigade av blindtarmar av skilda djur, förordas särskilt av professor Forel. Både den enda och den andra sorten måste användas med stor försiktighet. Undantar man befruktningen, så försiggår könsakten på detta sätt fullt normalt. Emellertid finnas de, som betvivla dessa preventiv, kåndångernas, säkerhet, d.v.s. säkra hållbarhet – går den sönder kan olyckas strax vara framme, – ja en fransk läkare lär ju t.o.m. ha kallat dem »ett pansar mot nöjet, en spindelväv mot faran». Professor Forel däremot (och det betyder ofantligt mycket, då han både visat kunskap, ärlighet och fördomsfrihet) har klart och bestämt uttalat sig för dessa preventiv, vilka såsom jag redan påpekat, dock blott äro försiktighetsmått som kan iakttagas av mannen, medan det för kvinnans egen säkerhets skull bör bara från hennes sida de företagas, så att hon själv kan döma, om det är riktigt, och känna sig fullt säker. Finnas nu också sådana medel? Ja, det finns utom kall- eller varm-vattensköljning, olika slags pulver och lösningar, vilka påstås ha den egenskapen, att dräpa sädesdjuren; vidare professor Kleinwächters metod, som består av små kulor av cacaosmör med en tillsats av 10 proc. borsyra eller ett milligram sublimat, och vilka, då de av kroppsvärmen smält, betäcka det kvinnliga organets »väggar och vrår» med ett fett, medikamentöst lager, som skall tjäna att strax oskadliggöra den inträngande säden. Emellertid dröjer det, i synnerhet då kulorna ej äro bemängda med olja (något som förstör dem) bortåt en timme innan de smält, och kvinnan måste under tiden intaga liggande ställning, och en sådan förberedelse, det kan ej förnekas, har sina stora betänkligheter, som åtminstone hindrar medlets popularitet. Annars säges denna metod vara mycket säker. Fast jag för min del kan ej underlåta att undra, om det är så säkert att den smälta massan verkligen utbreder sig överallt, särskilt betäcker de ställen i det kvinnliga organet där befruktningen försiggår. En vän till mig, en kvinnoläkare i utlandet, som experimenterat mycket med denna och liknande metoder anser dem vara framtiden. Mer populärt är (eller kanske rättare: har varit) nyttjandet av en mjuk, fin, i svag aseptin eller ättika fuktad svamp, som anbringas framför modermunnen, varigenom sädens inträngande i livmodern förhindras. Svampen är försedd med ett smalt sidenband. Noggrannhet och sorgfällig utspolning med vatten äro oundvikliga, liksom den största renlighet, något som ju alltid bör iakttagas. En ej alltför tafatt kvinna kan själv placera svampen, och det är visserligen en fördel; fast den stora okunnighet, som är rådande på detta område gör denna fördel lätt till en fara. Svampen blir ofta orätt placerad. Därför vore det naturligtvis riktigtast att kvinnan undervisades av läkare. Detta är en absolut nödvändighet beträffande den hittills känt bästa, alltså säkraste

metoden vilken konstruerats av Flensburger-läkaren dr Hasse-Mensinga. Det består av en halvklotformig gummihinna, omgiven av en böjlig s.k. urfjäder. Denna var förr av stål, är numera en tjock kautschuckring för att undgå de skador, som skulle kunna uppstå om en sådan stålfjäder gick sönder. Kautschuckhinnan sluter sig till modermunnen och hindrar det så ödesdigra sammanträffandet av säden och ägget, vilket ju just är avsikten. Vid denna metod, den säkraste och för visso fördelaktigaste, fordras dock alldeles bestämt, att hon vänder sig till en läkare eller kunnig barnmorska, som skall bestämma »ringens» storlek och undervisa hur den skall anbringas, samt lära försiktigheten vid dess uttagande. Om denna metod bleve populär och känd, inte endast bland överklassen, dit den något hunnit, utan ock bland de fattigare, vore orimligt mycket vunnet. Betänk blott vilken frid och lycka den skulle kunna skänka mången kvinna, som är olycklig nog att vara gift med en drinkare. Hur vedervärdigt måste det inte vara för henne, då han, upplivad av spriten, vill omfamna henne och hon inte kan dra sig undan! Och till denna känsla av pinande obehag kommer så något än värre: fruktan, rädslan för att det skall bli följder. Det står inte i vår makt att hjälpa henne att komma undan dessa famntag, men om vi däremot kan visa henne detta medel, som hon själv bestämmer över, och som ger henne åtminstone lugn och trygghet, att det ej kan bli barn, har vi inte då gjort henne en den största tjänst, befriat henne från gränslös pina och ängslan? Det är naturligt att dr Mensinga fått mottaga otaliga bevis på tacksamhet för sin uppfinning, och dess välsignelse. Mest rörande skriver en hustru, som efter sin sista svåra, ej önskade barnsäng, fått detta medel av dr Mensinga, occlusivpessaren, eller livmoderskyddsringen, som tillät henne det äktenskapliga samlivet utan att frukta för att en ny grossess skulle rycka henne bort från man och barn. I hennes brev heter det bland annat: Då jag i den fjärde barnsängen trodde att jag skulle gå under av trötthet, av all ansträngning att sköta mitt med små medel anvisade hushåll, och således snart skulle bli nödd att lämna mina barn och låta dem komma i en främmande persons händer, fattade jag det olycksaliga beslutet att aldrig mer närma mig min man eller tillåta honom att komma mig när. Med de mest glödande färger, som moderskärleken kunde utmåla, och med de mest hjärtgripande ord skildrade jag för honom den olycka som påtagligen hotade oss, och sökte få honom till samma mening. Men min inre frid hade därmed flytt. Ofta vacklade mitt beslut vid hans tysta, nedtryckta väsen. Men en blick på mina barns ljusa, klara ögon, som tycktes ropa till mig: »Lämna oss inte, mamma!» var nog för att åter ge mig styrka och låta mig bli trogen mitt beslut. Vår sängkammare, som jag förr beträtt så lätt och glad, förekom mig nu som ett pinorum. — Så förgingo tre förfärliga år; min

kraft var förlamad, mitt hjärta sönderrivet. Jag förutsåg min undergång, ty min själ var nästan omtöcknad. Slutligen förlorade jag all besinning, min kraft var borta, jag hade fattat det beslutet att ge mig hän till min man – för att dö, ty döden tycktes mig nu vara en befrielse. Jag förmår icke skildra vad jag led, blott ert varma deltagande under min svåra barnsäng, herr doktor, höll mig uppe. Och då ni dessutom förbjöd mig flera barnsängar och lovade att skydda mig däremot, kände jag utan all medicin att jag var frisk. Det var just före påsken, och jag minns aldrig att ha gått den höga uppståndelsefesten, även för mig, till mötes med så lyckliga känslor. Visserligen var jag sjuk ännu, men frisk i hjärtat. Jag har nu upplevat den andra påskfesten sedan dess. Jag tycker mig vara den lyckligaste kvinna under solen. Jag vågar åter älska min man, söka få honom att glömma den tunga tid han genomgått med mig, utan att jag behöver frukta de straffande barnaögonen. De tillropa mig icke längre: »Stanna mamma!» för jag stannar ju. Intet undgår dem. De äro snällare, gladare, därför att jag kan och törs se gladare på dem. Och min kära, kära man! Vi trodde aldrig, att det kunde skänkas så lycksaliga timmar. Tidigare, lyckliga stunder äro barnlek däremot. Så tackar hon honom i jubel för vad han gjort för dem och deras kärlek! För envar, som kan tänka annat än med farfars eller mormors hjärna, bör det stå klart att detta medel måste bli populärt. I Holland har det delvis lyckats, tack vare en förening som ställt såsom sin uppgift att på ett tillfredsställande sätt bistå de fattiga hustrurna. Den utlämnar ett flygblad, vari tillkännages att två bestämda dagar i veckan vid viss bestämd tid kunna fattiga kvinnor bli i tillfälle att av en kvinnlig läkare gratis undervisas angående användningen av detta medel, och säljes där tillika. Mensingaringar till billigaste pris. Det är om något praktisk och prisvärd välgörehet. När ska vi komma så långt? – Ni ser således mina damer, att den så ofta hörda jämmern, att alla medel äro osäkra, ej är sann. Visserligen kräves det tid och upplysning innan det säkraste. Mensingaringarna, bli kända, men det måste en gång ske. Jag vill tro, att jag tillräckligt tydligt, trots all korthet, visat att det i så många fall är en trängande nödvändighet, att försiktighetsmått användas, varför skall då gammal dum fördom få stå hindrande i vägen? Ty det är ej annat än fördom (eller hyckleri). Vårt förstånd säger oss ovillkorligen, att det i många, många fall, och särskilt för de fattiga – hur hårt det än kan låta, – att det är en bjudande plikt att under vissa förhållanden ej sätta barn i världen. Motståndarna till preventiver påstå, att agitationen för sådana och deras användande blott kan förklaras därmed, att vi frigjorda män, såsom de med försök till hån säga, betrakta kvinnan blott och bart som njutningsmedel. Jag menar tvärt om: att det är emedan vi frigjorda män ej betrakta kvinnan som njutningsmedel, utan som en individ av kött och blod som vi, full av rika tankar

som vi, vår like, och vår kärleks höga längtans och trängtans mål, – som gör att vi även i vår intimaste förtrolighet vill uppträda såsom intelligenta varelser med pliktkänsla för henne och följderna. Och om ni, mina damer, ej kunna ge mig rätt och ej instämma i något tal om – kärlek utan barn, måste ni dock ovillkorligen medge, att det är bättre än barn utan kärlek. Och ej kunna de små skatta den kärlek högt, som skänkt dem sjukdom, skänkt dem nöd i arv. Det är ett förebrående, klagande, varnande rop, jag velat skrika ut!

Taggar

1910, 1910-tal, Man, Politiska tal

URI

<https://www.svenskatal.se/tale/hinke-bergegren-karlek-utan-barn>